

А. Д. Вавілова,
магістрантка Житомирського державного університету
імені Івана Франка
(науковий керівник: к. п. н., доцент Л. С. Шевцова)

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІМЕННИХ ЧАСТИН МОВИ

Виховання почуття патріотизму, активної громадянської позиції, відданості загальнодержавній справі в учнів набуває все більшої актуальності, враховуючи соціально-політичну ситуацію, яка нині склалася в Україні.

Під компетентністю розуміють обізнаність людини, її достатні знання, уміння та навички для здійснення ефективної діяльності у певній галузі. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» компетенція визначається як «добра обізнаність із чим-небудь», а компетентний – той, «який має достатні знання в певній галузі: який із чим-небудь добре обізнаний» [2, с. 443]. Даний набір знань, умінь та навичок набувається індивідом як під час процесу навчання, так і впродовж усього життя.

Слушною є думка М. Пентилюк, яка вважає, що компетентність – це здатність застосовувати знання у міжособистісних стосунках ефективно та творчо, виявляти вміння та навички використання мови під час спілкування. Виходячи з її слів, можна визначити, що компетентність є ознакою особистості, показником того, що учень зміг засвоїти та як здатен застосовувати ці знання [4, с. 4]. Отже, сформована компетентність дає змогу особистості власними силами визначити та успішно розв'язати проблему, яка є характерною для певної діяльності.

У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти серед переліку компетентностей найпершою названо саме громадянську. «Громадянська компетентність – здатність учня активно, відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства» [3, с. 2]. Також у вступі акцентована загальнокультурна компетентність, яка передбачає здатність учня аналізувати, оцінювати та орієнтуватися у досягненнях національної та світової культури.

Т.М. Смагіна дає власне визначення поняття «громадянська компетентність» як сукупності знань, умінь, навичок, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань особистості, які допомагають людині усвідомити своє місце в суспільстві, успішно реалізуватися як громадянину української держави [5, с. 15]. Автором не тільки дано теоретичне обґрунтування громадянської компетентності, але й визначено особливості формування цієї важливої ключової компетентності під час навчально-виховного процесу.

При формуванні громадянської компетентності на уроках української мови необхідно зосередити увагу на здатності учня до критичного та творчого мислення, мати та відстоювати власну позицію та власну думку; зважено оцінювати явища, події, предмети, дії та вчинки (як власні, так і

інших особистостей); вміти працювати в колективі; брати відповідальність за свої рішення та їх результати; самостійно знаходити шляхи розв'язання проблеми та виявляти стійкість; поважати себе та інших.

Громадянська позиція є складовою громадянської компетентності. У статті «Компоненти процесу формування активної громадянської позиції підлітків» дослідниця М. І. Бабкіна доходить висновку, що формування активної громадянської позиції підлітка складається з багатьох компонентів, які утворюють комплекс таких різновидів виховання: національного, гуманістичного, патріотичного, морального, естетичного, правового, трудового, екологічного, фізичного [1, с. 29].

Вивчення іменних частин мови є важливою ланкою шкільної мовної освіти. Вчителеві слід сформуванати в учнів ряд відповідних умінь та навичок: визначати особливості іменника, прикметника, займенника, числівника як частин мови; розрізняти самостійні та службові частини мови, визначати приналежність слова до певної частини мови, знати морфологічні ознаки, виконувати морфологічний розбір, з'ясовувати роль слова у контексті, знаходити орфограми в іменних частинах мови, користуватися словниками тощо.

У процесі вивчення іменних частин мови зосереджується увага на вправах на спостереження та зіставлення мовних явищ, заміну одних форм іншими, морфологічному розборі, творчих та ін.

Важливо враховувати специфічні морфологічні принципи: зв'язку морфології з вивченням фонетики, лексики, словотвору, синтаксису, орфографії, розвитком мовлення.

До найважливіших методів і прийомів у вивчення іменних частин мови відносять: поставити слова в необхідній формі, розмежовування аналогічних слів, що належать до різних частин мови, зіставлення граматичних форм, спостереження над граматичними формами, складання словосполучень, речень, схем, таблиць, алгоритми, програмування тощо.

Формування громадянської компетентності в учнів є тривалим та цілеспрямованим процесом, який відбувається у тісному зв'язку з формуванням інших ключових компетентностей. Його ефективність залежить від залучення учнів до активної навчальної діяльності та внутрішньої розумової активності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабкіна М. І. Компоненти процесу формування активної громадянської позиції підлітків. *Вісник Львівського університету*. 2008. Вип. 23. С. 22–30.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В. Т. Бусела. Київ : Перун, 2004. 1440 с.

3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. 2011. URL: <http://www.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/> (дата звернення: 22.03.2022).

4. Пентилюк М. І. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості в євроінтеграційному контексті. *Українська мова і література в школі*. 2010. № 2. С. 2–5.

5. Смагіна Т. М. Формування громадянської компетентності учнів у процесі навчання правознавства : автореф. дис. канд. пед. наук. Київ, 2007. 15 с.